

“Sathya Sai Briefe”, Ausgabe 83, Winter 2002

“Educare” – Vēda 21.gadsimtam

Norberts Nikolauss (Norbert Nicolaus)

Mēs pazīstam Sai Babas izglītības programmu “Audzināšana cilvēciskajās vērtībās”, it īpaši “Satjas Sai izglītības” jēdzienu no praktiskas darbošanās ar Viņa mācību, un zinām, ka Svāmi ar to virza mūs uz izglītības garīgo aspektu. Ir pagājuši jau 34 gadi, kopš Viņš Satjas Sai Sēvas organizāciju pasaules konferencē Bombejā 1968.gadā iedibināja “Bal Vikas” programmu savu pielūdžu bērniem. Pa to laiku vairāk nekā 250000 bērnu visā pasaulē ir audzināti uz šīs mācības pamatiem, un vairāk nekā 2000 skolu savas audzināšanas programmas ir izveidojušas pēc tās vadlīnijām. Kopš 2000.gada septembra, runājot par audzināšanu, Svāmi ir pievērsies jaunam jēdzienam – “educare”. Kas ir domāts ar šo konceptu, ko audzinātāji Indijā nosaukuši par “Vēdu 21.gadsimtam”?

Indiešu konteksts

Indijā lietotais jēdziens izglītošanai ir “education” (angl.: audzināšana, izglītošana. Tulk.). Ar to – citādi nekā vācu kontekstā ar jēdzienu “Erziehung” (vāc.: audzināšana. Tulk.) – domāta, pirmkārt, skolas izglītība, it īpaši izglītība kā pamats dzīves iztikas pelnīšanai vēlāk. Šāda izglītība Indijā ļoti dārgi maksā. Piemēram, lai bērnu uzņemtu medicīnas koledžā, vecāki izdod jau sākumā augstskolas skolotāja gada ienākumus par nodevu, lai varētu iestāties – tā ir investīcija, kas vēlāk plaši atver sociālās durvis un vārtus. “Education” šeit ir bagātnieku privilēģija.

“Education” nākošā pazīme ir tā, ka šāda veida izglītību iegūst gandrīz vienīgi no grāmatu mācībām, no galvas iemācītām zināšanām, kuras pārbaudījumā studentiem atprasa no t.s. “question-papers” (angl.: jautājumu lapas. Tulk.). Svāmi apraksta tieši šo praksi, kad saka: “Mēs piebāžam pilnu galvu ar grāmatu zināšanām, ieejam pārbaudījumu telpā, uzrakstām uz papīra atbildes uz pārbaudījuma jautājumiem un atstājam telpu ar tukšām galvām! Tas ir fakts, ka galva vienmēr paliek tukša.” (20.11.2001.)

Šai pasaulīgi orientētai un uz lietu zināšanām reducētai izglītībai pirmām kārtām ir uzdevums nodrošināt sabiedrības funkcionēšanu. Turpretī citādi ir ar garīgo izglītību. Daudzās uzrunās Sai Baba akcentē, ka “grāmatu zināšanas” nav cilvēka dzīves mērķis. Tikai “iekšējās zināšanas” jeb “iekšējās vērtības” cilvēku padara par cilvēku. “Izglītība der dzīvei, nevis dzīves iztikas pelnīšanai,” uzsver Svāmi tajā pašā uzrunā. Tāpat Viņš vienmēr norāda uz to, ka izglītība un arī veselība ir cilvēka dzimšanas tiesība, kas jādod visiem vienādi un bez maksas. Viņa skolas, koledžas, universitāte un slimnīcas šajā ziņā ir paraugs visai pasaulei. Ko tagad nozīmē jaunais jēdziens “educare”?

“Educare” un “education”

Svāmi lietotajā vārdā “educare” ir divi angļu vārdi – “education” (audzināšana, izglītošana) un “care” (rūpes, gādība). Pats angļu jēdziens “education” ir izveidojies no diviem latīņu darbības vārdiem: “educare”¹, kas nozīmē “audzināt”, bet arī “barot”, un “educere” – burtiski “iznest uz āru”, it īpaši “izvilkt uz āru”. Līdz ar to jēdzienā “education” ir ietverti divi būtiski izglītības aspekti: gan “audzēkņa apgādāšana ar garīgu barību” (educare), kā arī “audzēknī jau esošo dotību attīstīšana” (educere).

Sai Baba sāka lietot jēdzienu “educare” starptautiskajā konferencē “Audzināšanas vērtību nostiprināšana”, kura notika Prašānti Nilajā no 25. līdz 29.septembrim 2000.gadā. un pretstatīja tieši šos divus izglītības aspektus. Otrā uzrunā tie minēti pašā sākumā:

“Izglītībai ir divi aspekti: pirmais attiecas uz ārējo, pasaulīgo izglītību, kas nenozīmē neko citu, kā tikai grāmatu gudrību iegūšanu. Modernajā pasaulē ir daudz cilvēku, kuri ir augsti kvalificēti vienā nozarē. Otrs aspekts, kurš pazīstams kā jēdziens “educare”, attiecas uz cilvēciskajām vērtībām. Vārds “educare” nozīmē: izpaust uz āru to, kas ir iekšā. Cilvēciskās vērtības – patiesība, tikumība, miers, mīlestība un nevarmācība (satja, dharma, šānti, prēma un ahimsa) – atrodas apslēptas katra cilvēka iekšienē. Tās nevar iegūt no ārienes, tās jāizceļ no iekšienes. Bet, tā kā cilvēks ir aizmirsis

¹ Latīņu vārds “educare”(izrunā “ēdukāre”) – audzināt, izaudzināt, uzaudzināt ir radies no “educere” (izrunā “ēdūkere”) – izvilkt, izraut, izaudzināt, uzaudzināt. Latīņu-latviešu vārdnīca. LVI, R.1955. Tulk.piez.

savas iedzimtās, cilvēciskās vērtības, viņš nav spējīgs tās izpaust. “educare” nozīmē cilvēciskās vērtības izcelt ārpusē, un “izcelt ārpusē” nozīmē tās izvērst praktiskā darbībā un rīcībā.” (26.09.2000.)

“educare” tāpat nozīmē izglītības garīgo aspektu un liek attīstīt to, kas katrā cilvēkā jau ir, proti, uzsver piecu cilvēcisko vērtību attīstību. Savā runā arvien no jauna Svāmi pasvītro atšķirību starp pasaulīgo un garīgo izglītību, izmantojot pretstatu pārus (skat. 1.tabulu).

1.tabula

Education	Educare
– ir ārēja un pasaulīga	– izpaužas kā izglītības garīgais aspekts
– ir pārejoša	– ir mūžīga
– moderno izglītību nevar nosaukt par izglītību īstā nozīmē	– ir patiesā, uz vērtībām orientētā izglītība, kāda pasaulei pašreiz vajadzīga
– nozīmē tikai grāmatu gudrību apguvi	– to nevar iemācīt no grāmatām
– attiecas uz dzīves iztikas līdzekļu pelnīšanu	– attiecas uz pašu dzīvību un dzīvi
– pamodina vēlmes	– var iegūt varu pār vēlmēm
– liek piedzimt no jauna	– piešķir nemirstību
– attīsta tikai prātu, nevis tikumus	– dod tikumus, labu intelektu, mīlestību, paklausību Dievam un disciplīnu

Vienīgi garīgajai audzināšanai ir mērķis attīstīt cilvēkā mītošo dievišķību. Turpretī pasaulīgajai izglītībai ir citi mērķi. Lai gan tie ir likumīgi, lai nodrošinātu savu dzīvi pasaulīgajā līmenī, tomēr nedrīkst pievērsties vienīgi tiem. Jau citētajā atklāšanas uzrunā “Visas pasaules Satjas Sai skolu pirmajā konferencē” Prašanti Nilajā gadu vēlāk, 20.11.2001., Svāmi attīsta tālāk šo viedokli:

“Tāpēc mums grāmatu zināšanām jāpievieno educare. Educare ir praktiskas zināšanas. Lai no virspusējām zināšanām tiktu pie praktiskām zināšanām, jāspēr daži soļi atpakaļ. No virspusējām zināšanām jāiet pie vispārējām zināšanām. Pēc vispārējo zināšanu pamatīgas analīzes mēs iegūstam atšķiršanas spēju un iepazīstam starpību starp labu un ļaunu. No zināšanām, kuras pamatotas uz atšķiršanas spēju, mēs nonākam pie praktiskām zināšanām. Praktiskās zināšanas ir nemainīgas.” (20.11.2001.)

Par “pareizas izglītības” mērķi Sai Baba vienmēr un atkal nosauc: raksturu, šķīstību, dievišķību. Un šis mērķis būs sasniegts vienīgi tad, ja mēs savu zināšanu padarām arvien smalkāku:

- no grāmatu zināšanām
- pāri vispārējām zināšanām
- un zināšanām, kuras dod atšķiršanas spēja
- līdz praktiskām zināšanām.

Sai Baba tāpat runā galvenokārt par izglītību, kas cilvēku ved tuvāk viņa dzīves mērķim, t.i., viņa mītošajai dievišķībai. Taču tādēļ nedrīkst atstāt novārtā pasaulīgo izglītību. Satjas Sai skolu pirmās konferences noslēguma sarīkojumā Sai Baba starp citiem delegātu jautājumiem atbildēja arī uz jautājumu par Satjas Sai skolu un valdības skolu uzturēšanu. Savā atbildē Viņš vēlreiz skaidro abus izglītības aspektus:

“Satjas Sai audzināšana dod praktiskas zināšanas, kamēr valsts izglītība māca tikai grāmatu zināšanas. Taču neignorējiet arī tās, jo pirmās piešķir mums garīgu laimi un pēdējās pasaulīgu laimi. Valsts izglītība dod mums līdzekļus dzīves iztikai, kamēr Satjas Sai audzināšana ved mūs uz pašu pēdējo dzīves mērķi. Abas ir vienas un tās pašas monētas divas puses.” (21.11.2001.)

Šī atbilde atgādina Jēzus atbildi uz farizeju jautājumu, vai jāmaksā nodokļi ķeizaram. Jēzus zināja, ka viņi gribēja viņu noķert pretrunās, tādēļ palūdza naudas gabalu un jautāja: “Kā attēls un uzraksts tas ir?” Viņi atbildēja: “Ķeizara.” Tad Jēzus sacīja: “Dodiet ķeizaram, kas ķeizaram pieder, un Dievam, kas Dievam pieder.” (Mt.22,21) Pasaulīgā un garīgā dzīve neizslēdz viena otru, tās ir tikai divas attieksmes pret vienu un to pašu dzīvi.

Pamati: pieci elementi un piecas cilvēciskās vērtības

Tā kā “īstās izglītības” jēgā educares mērķis ir attīstīt cilvēkā mītošo dievišķību, audzināšana nevar attiekties tikai uz dzīves atsevišķām daļām, bet tai jāaptver visa dzīve. Tā ietver sevī pat visu pasauli, jo cilvēks taču ir ar to saistīts visdažādākā veidā. Šī iemesla dēļ Sai Baba pēdējā laikā pastiprināti norāda uz pasaules uzbūvi un dažām pamatsakarībām tajā:

Vispirms ir pieci elementi – ēters/telpa, gaiss, uguns, ūdens un zeme, no kuriem ir uzbūvēta visa pasaule, pie kam šie elementi eksistē gan smalkajos, gan rupjajos veidos. Mūsu senči šos elementus godināja patiesībā kā Dieva aspektus. Svāmi kādā savā uzrunā saka:

“Visi pieci elementi – zeme, ūdens, gaiss, uguns un ēters – ir Dieva aspekti. Tā kā pieci elementi ir dievišķas izcelsmes, mūsu senči tos godināja kā Dieva iemiesojumus. Viņi tos godināja kā zemes dievieti, kā dažādas upju dievības, kā uguns dievu, vēja dievu un gaisa dievu.” (15.05.2000.)

Arī cilvēks, kas pats ir radības daļa, sastāv no pieciem elementiem. Viņš uztver to atbilstīgās īpašības – skaņu, saskari, formu, garšu un smaržu – ar saviem pieciem jutekļiem, kuri arī pamatojas uz tiem pašiem pieciem elementiem. Bet Sai Baba bieži norāda arī uz cilvēka pieciem apvalkiem (kōšām), kas ir savstarpēji saistīti ne vien ar pieciem elementiem, bet arī ar piecām cilvēciskajām vērtībām – patiesību, tikumību, mieru, mīlestību un nevarmācību.

Garīgas izglītības pamats tādām pirmām kārtām ir pareiza saprašana par cilvēka vietu radībā. To abu savstarpējo iedarbību labi parāda piecu elementu piemērs: mūsu eksistences fiziskajā līmenī ir ikdienas pieredze, ka pieci elementi šodien ir stipri piesārņoti un ka daba vairs neatrodas savā sākotnējā līdzsvarā. Par šo pasaules nožēlojamo stāvokli atbildīgi ir mūsu jutekļu sliktie ieradumi (īstenībā sliktais ieradums, ko mēs radām no mūsu jutekļiem pamatā esošajām enerģijām (indrijām), kā Sai Baba to tieši pasaka). Tātad tas ir vienīgi cilvēka darbs.

Tādēļ vienīgi cilvēka ziņā ir situāciju mainīt. Jo viņā ir potenciāls atkal atjaunot ārējo elementu līdzsvaru ar to, ka viņš pats sevī atjauno elementu harmoniju – un, proti, ar elementu pareizu lietošanu un arī ar jutekļu kontroles palīdzību, kā Sai Baba saka:

“Pieci elementi ir saistībā ar cilvēka pieciem uztveres orgāniem un to īpašībām – redzēšanu, garšošanu, pieskaršanos, saošānu un dzirdēšanu. Elementu godināšanas patiesā nozīme ir tā, ka cilvēks ne tikai elementus pareizi izmanto, bet padara svētus arī savus redzes, garšas, saskares, ožas un dzirdes uztveres orgānus.”(25.09.2000.)

Un to cilvēks var izdarīt vienīgi tad, ja viņš savas uztveres spējas (indrijas) pievērš labajam: skatās uz to, kas ir redzēšanas vērts, mēlei ļauj runāt tikai patiesību un rokām liek darīt to, kas nes svētību.

Tātad “educare” ir process, kurš vērsts uz to, lai uztvertu visu pasaules elementu vienlaicīgo saistību, lai to saprastu un atkal atjaunotu Dieva gribētajā veidā. Pārskats 2.tabulā vēlreiz skaidri parāda iepriekš minēto elementu sakārtojumu, to īpašības un maņu orgānus, kā tie jāuztver Sai Babas uzrunās.

2.tabula

Elements	Īpašība/uztvere	Juteklis
Ēters/telpa (ākāša)	Skaņa (šabda)	Auss/ dzirdēt
Gaiss (vāju)	Saskare (sparša)	Āda/pieskarties
Uguns (agni)	Forma (rūpa)	Acs/redzēt
Ūdens (džala)	Garša (rasa)	Mēle/garšot
Zeme (prithivi)	Smarža (gandha)	Deguns/saost

Tātad process “educare” vienādi attiecas uz visiem pasaules aspektiem, uz “dievišķā projekta” visiem aspektiem, par ko Svāmi reiz teica: “ES biju viens, tādēļ atšķīru sevi no sevis paša, lai sevi mīlētu.” Daudzpusībai, kurā pasaule parādās, ir viens vienīgs cēlonis: Dievs. Un ikvienas dzīves mērķis ir šo cēloni novest līdz pilnīgai izpaušmei un līdz ar to atgriezties pie tā.

Taču ir vēl viens būtisks pasaules aspekts, kas palīdz uzturēt piecu elementu kārtību un rūpējas par to, lai tie varētu darboties pilnīgā harmonijā. Tās ir piecas cilvēciskās vērtības, par kurām Svāmi saka, ka tās ir uzturētas tiklab cilvēkos, kā arī visā pasaulē. Tā kā cilvēks dabas norisēs neiejaucas, tās mums dod pilnīgu piemēru par savu darbību:

Mīlestības enerģija ir saīte, kura sasaista visu. Tā satur kopā arī piecus elementus, kuri patiesībā ir cēlušies no viena vienīga pirmavota. Tie – tāpat kā viss dabā – ir pakļauti “uzvedības kodeksam” (“Code of Conduct”) un tādējādi izpilda savu dharmu (pareizo darbību). Līdz ar to rodas dabiska harmonija, kas izpaužas skaistumā un mierā. Šāda visa notiekošā likumsakarība ir arī elementu vienības izpaušme. To harmonija pēc tam parādās pilnīgā nevarmācībā, tā pastāv saskaņā ar Radītāja nodomu. Pilnīgā harmonija, kurā dabiskā veidā atrodas pieci elementi, līdz ar to ir pasaulē esošo piecu cilvēcisko vērtību izpaušme.

Tātad arī piecas cilvēciskās vērtības tāpat kā pieci elementi jau atrodas pašā cilvēkā.

“Cilvēciskās vērtības atrodas katrā ķermeņa šūnā, bez tām cilvēks nav iespējams,” saka Sai Baba vienā no savām pirmajām uzrunām par vērtībām 13.01.1992.

Un tā kā “educare” process piecas cilvēciskās vērtības izceļ no cilvēka iekšienes un noved līdz pilnīgai attīstībai, tad līdz ar to arī pieci elementi cilvēkā un visā pasaulē atgriežas harmonijā.

Process: transformācija kā cilvēka uzdevums

Skolotāja skatījumā “educare” ir audzināšanas process, skolnieka skatījumā savs paša transformācijas process. Mēs zinām, ka vienīgi cilvēks ir spējīgs apzināti transformēt savu dabu, un tādēļ viņš arī ir sākuma punkts procesam, kas ietekmē visu pasauli.

Kā šis process notiek?

Tā kā pasaule tādā veidā, kādu mēs to redzam, ir mūsu prāta projekcija, tad izšķirīgi ir tas, kā mēs apejamies ar savu prātu. Sai Baba labprāt izmanto piemēru par atslēgu: mūsu (garīgā) sirds ir slēdzene, mūsu prāts ir atslēga. Ja atslēgu pagriežam pa kreisi, mēs aizslēdzam slēdzeni, t.i., pievēršamies pasaulei. Turpretī, ja atslēgu pagriežam pa labi, mēs to atslēdzam, t.i., pievēršamies Dievam.

“Tā pati slēdzene un tā pati atslēga ir atbildīga par to, vai mēs sevi sasaistām vai atbrīvojam,” saka Sai Baba savā jau citētajā uzrunā 26.09.2000.

Bet kā mēs piedabūjam savu prātu pievērsties Dievam? Pirmais solis uz jebkuru transformāciju notiek domās. Tās ir mūsu domas, kas prātu apgādā ar pieredzi, resp., mūsu pieredzei pasaulē piešķir noteiktu īpašību. Tādēļ pirmām kārtām mums jāattīsta labas domas. Sai Baba šeit min piemēru no dabas:

“Ja mēs prāta ūdenī iemetam sīku, pozitīvu domu oli, viņi sasniedz maņu orgānus un turpinās kā labi vārdi, labi darbi, laba redzēšana un laba dzirdēšana.”(21.05.2000.)

Tātad mūsu domāšanas kvalitāte nosaka tās seku kvalitāti. Sai Baba saka:

“Sēj labas domas sēklu un tu pļausi labu darbību;
Sēj labas darbības sēklu un tu pļausi labu paradumu;
Sēj laba paraduma sēklu un tu pļausi labu raksturu;
Sēj laba rakstura sēklu un tu pļausi labu likteni.”

Kā domājam, tādi kļūsim. Mūsu pašu interesēs ir ar domāšanas palīdzību savu likteni padarīt pozitīvu.

Atslēgas (prāta) lietošanai blakus domām izšķirīga nozīme ir arī mūsu maņu orgāniem. Tie novada informāciju no ārējās pasaules mūsu iekšējā pasaulē. Ar atbilstīgu kontroli mums jāattiecas pret domu tieksmi dzīvot pašām savu dzīvi. Diemžēl mēs palaižam garām īsto brīdi un arvien no jauna aplami izlietojam savus maņu orgānus, kas noved, piemēram, pie iekšēja nemiera un slimībām. Ja mēs savus jutekļus izmantojam pareizā veidā, bet protam arī tos ierobežot, tad savu transformācijas uzdevumu veiksime sekmīgi.

Mūsu esamības visas jomas ir cieši saistītas viena ar otru. Piemēram, domas un jutekļi savstarpēji pārklājas. Tādēļ transformācijas procesā tālāks svarīgs uzdevums ir šīs jomas savietot pareizās attiecībās. Sai Baba nemitīgi liek mums atcerēties, ka būt cilvēkam nozīmē dzīvot “3H” vienībā – angļiski “Head-Heart-Hand” (vāciski “Haupt-Herz-Hand”) – galva-sirds-rokas. Mēs runājam arī par domu, vārdu un darbu vienību. Tikko mums rodas kāda doma, mums to vajadzētu pārbaudīt savā garīgajā sirdī (mūsu sirdsapziņā), kur cilvēciskās vērtības ir mājās, un tikai pēc tam to izvērst darbībā. Tas ir transformācijas pareizais ceļš. Tikai tad, kad “3H” savstarpēji saskan, var iestāties harmonija kā iekšēji, tā ārēji.

Palīdzību transformācijas ceļā mums piedāvā “5D”, ko Sai Baba arvien no jauna pieprasa. “5D” mums dod iespēju pārraut nelabo domu un ieradumu velna apli un patiešām atgriezties mūsu sākotnē. Tie ir šādi:

Devotion – pielūgsmē
Discrimination – atšķiršanas spēja
Discipline – (paš)disciplīna
Determination – apņēmība
Duty – pienākuma apziņa

Savu transformāciju mēs sākam ar Dieva pielūgsmi – tā mūs motivē doties šajā ceļā. Ar atšķiršanas spēju mēs varam atšķirt labas domas no sliktām, ar ko iegūstam pietiekamu pašdisciplīnu un atbilstīgi labas darbības. Apņēmība mums vajadzīga, lai labas darbības padarītu par labiem ieradumiem. Ar pienākuma apziņu mēs beidzot iegūtos tikumus izpaužam sabiedrībā, mēs tos

izmantojam, lai kalpotu tuvākajiem. Šie “5D” ir palīglīdzekļi ceļā uz transformāciju, ir pavadoņi procesā “educare”.

Tātad transformācija ir ceļojums, kas mūs ved atpakaļ uz mūsu sākumu, dzīves jēgu un mērķi. Šī patiesība ir visās reliģijās. Tādēļ minētās konferences noslēgumā Svāmi varēja delegātiem sacīt:

“Starp educari, garīgumu un reliģiju nav atšķirību.” (21.11.2001.)

Ar “educari” Sai Baba ir izklāstījis šā ceļojuma būtiskos, garīgos principus un aptvēris visu sistēmu pilnībā. “educare” ir izmantojama arī ikvienā pasaulīgajā audzināšanas sistēmā un radikāli paplašina tās iespējas. Ar Svāmija vārdiem:

“Modernajā izglītībā ir daudz aspektu, kas mums jāsaprot. Taču mēs nemācāmies to, ko vajadzētu mācīties, bet tā vietā savācam tikai nenozīmīgu informāciju. Diemžēl apgūt kādas grāmatas saturu ir pasaulīga izglītība. Taču šī izglītība jāapvieno ar “educari”. Tikai tad no tās izaugs svētlaime. Kur ir starpība starp “education” un “educare”? “Education” ir kā plīks ūdens, turpretī “educare” ir kā cukurs. Ja cukuru tikai iebērs ūdenī, tas nekļūs salds. Tikai tad, kad pamatīgi samaisa, cukurs izkūst un ūdens kļūst salds. Sirds ir glāze, Dievs ir cukurs un pasaulīga izglītība plīkais ūdens. Izmantojot prātu par “karoti” un izpēti kā “maisīšanu”, mēs pieredzam visam caurspiedīgo Dievu. Tā ir patiesā gudrība, kas mums palīdz iepazīt visas pasaules vienību.” (20.11.2001.)

Līdz ar to koncepts “educare” atbilst Vēdu fundamentālajai gudrībai, kura apgalvo, ka visu zināšanu un visas pieredzes avots atrodas mūsu visdziļākajā ES. Mums tikai jāiegremdējas šajā avotā un jāpasmēļ “dzīvības ūdens”. Citiem vārdiem sakot, “educare” ir attīstības process, kurš cilvēku padara par Dievu.

Papildinājums: Pie jaunā muzeja “Čaitanja Džjoti” izejas Putapartī ir trīs vitrīnas, kur redzams Sai Babas mūža darba apkopojums ar trijiem nosaukumiem: “educare”, “Medicare”, “Sociocare”. Rūpes par pedagogiju, medicīnu un sociālo stāvokli – šīs trīs sabiedriskās dzīves jomas izpauž Satjas Sai Babas un Satjas Sai organizāciju darbības būtību visā pasaulē.